14/09/2021

Biserica „Înălţarea Sfintei Cruci” din tihna Pătrăuților

Călătoria de astăzi ne duce spre cea mai veche biserică ridicată de Sfântul Voievod Ștefan cel Mare şi păstrată până în prezent în forma originală. Așezat ca o miniatură la picioarele unui versant împădurit, lăcașul de la Pătrăuți a cunoscut asprimea tuturor celor mai bine de cinci veacuri ce i s-au așezat peste ziduri, dar a fost și loc de oblojit răni trupești, ca bolniță pentru oștenii moldoveni, și rănile atâtor suflete ce s-au rugat aici.

După periplul la celelalte biserici pictate din nordul Moldovei, popasul la Pătrăuți îți dă cu adevărat dimensiunea drumului ascendent, cu urme atât de prețioase, parcurs în dezvoltarea stilului moldovenesc în arhitectura acestor ctitorii. Fiindcă bisericuța ridicată aici este cea mai veche ctitorie ștefaniană păstrată până azi și, totodată, cel mai vechi lăcaș pictat dintre toate cele cunoscute în regiune. Piatra de temelie a ceea ce avea să rămână în istorie ca biserica primei și singurei mănăstiri de maici ctitorite de Ștefan cel Mare a fost pusă, conform pisaniei, la 13 iunie 1487. Așa s-a înfiripat, pe malul pârâului Pătrăuceanca – „pârâul cu nume de fată” – un așezământ monahal așezat sub ocrotirea Sfintei Cruci, în care voievodul moldav avea să înființeze și o bolniță pentru oștenii din armata sa.

Chiar dacă dinamica demografică a schimbat, odată cu veacurile, felul în care arată satul, perimetrul ales de Ștefan pentru a zidi această ctitorie pare să fi rămas neatins de timp. E suficient să ignori acoperișurile din jur și să-ți fixezi privirea doar pe curtea cuviincioasă a mănăstirii, pe versantul ce ține pe spinare, de veacuri, aceleași păduri verzi, să-ți ascuți urechea și să asculți susurul ce vine dinspre Pătrăuceanca și să înțelegi de ce locul acesta a fost cel mai nimerit. Un teritoriu cucerit de tihna pe care istoria a tot cernut-o, neîncetat, ca printr-o sită deasă.

Mănăstire de maici până în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, Biserica „Înălțarea Sfintei Cruci” a devenit apoi lăcaş de parohie. Din aprilie 2021, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Calinic, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, și-a reluat misiunea dintru început, redevenind așe-zământ monahal. Aflată în plin proces de restaurare a exteriorului, după ce și interiorul a trecut printr-un la fel de riguros proces, mica mănăstire a Pătră-u-ților va putea duce mai ușor povara timpului pe care l-a străbătut, spunându-le celor ce ajung s-o vadă povestea celei mai vechi biserici ortodoxe monument UNESCO din România.

Lăcașul ca o miniatură

„Io Ştefan Voievod, Domn al Ţării Moldovei, fiul lui Bogdan Voievod, a început să zidească această Mănăstire în numele Sfintei Cruci în anul 6995 (1487) luna iunie ziua 13”. Așa sună pisania de deasupra ușii de intrare, cea care dă mărturie despre vechimea lăcașului. Astăzi, acesta este considerat drept cel mai vechi ctitorit de domnul Ștefan păstrat până în zilele noastre în forma sa originală. „Celelalte două biserici, construite anterior, au fost fie reconstruite, cum a fost cazul bisericii Putnei în secolul al XVII-lea, fie au fost dărâmate, cum a fost cea de la Milișăuți”, explică maica Alexandra, stareța Mănăstirii „Înălțarea Sfintei Cruci” de la Pătrăuți.

Aici, domnitorul a construit imediat după lupta de la Șcheia, de pe Siret (6 martie

1486), iar bi-sericuța fost rânduită chiar de la început ca mănăstire de maici, singura dintre ctitoriile lui, dar și ca bolniță pentru oștenii răniți.

Dincolo de aceste particularități legate de vechime și de destinația sa, biserica de la Pătrăuți se remarcă mai ales prin înfățișare și proporții, fiind cea mai mică dintre ctitoriile ștefaniene. În perimetrul împrejmuit de zid, în mijlocul căruia se găsește, pare că un uriaș ar fi așezat, cu grijă, un chivot. Dimensiunile reduse, miniaturalul atât de frumos plăsmuit, au îngăduit, în pacea locului, nesfârșite exerciții de smerenie.

Bisericuța a fost zidită din piatră brută și, prin atributele sale constructive, argumentează cea mai veche prezență a stilului moldovenesc în arhitectura religioasă din Moldova.

Ansamblul mănăstiresc include și clopotnița din lemn, construită la 1725, în stil maramureșean, în care se păstrează cele trei clopote făcute de Mihai Fogoroș, meșter făurar din sat, al căror sunet este foarte înalt.

O istorie cu chin și zbucium

La fel ca multe alte ctitorii din Moldova medievală, și cea de la Pătrăuți a avut parte de o istorie deloc blândă. Invaziile turcești sau cele ale tătarilor au lăsat adesea mănăstirea pustie. Odoarele cele mai de preț, cărțile de învățătură și documentele au dispărut ori s-au făcut scrum în pârjolul și devastările prin care a trecut în mai multe rânduri. Dar poate cea mai cruntă perioadă a fost aceea în care a rămas fără acoperiș și în paragină vreme de mai bine de un veac și jumătate. „De la înființare și până în 1711, mănăstirea a trecut prin foarte multe invazii. Maicile se retrăgeau în păduri și apoi reveneau, în vremuri de pace. La 1546, în timpul lui Vasile Lupu, a avut loc o invazie a tătarilor, iar maicile n-au mai avut la ce se întoarce, atât de tare a fost devastată. Biserica a rămas în paragină, fără acoperiș, peste 160 de ani. Urme se observă la turlă și în pronaos, unde, din cauza infiltrațiilor, nu s-a mai putut păstra stratul de pictură. Abia în 1711, Episcopul Calistru de Rădăuți a reușit să acopere biserica și obștea s-a reînchegat”, povestește maica stareță.

A funcționat apoi ca mănăstire de maici, până la anexarea Bucovinei de către Imperiul austro-ungar, când majoritatea așează-min-telor monahale au fost închise. După acest moment greu pentru Ortodoxia bucovineană, biserica Mănăstirii Pătrăuți a devenit de mir, servind satului până în perioada 2003-2004, când a intrat într-un amplu proces de restaurare a picturii de interior. Iar din aprilie 2021 a redevenit lăcaș monahal, odată cu reînființarea Mănăs-tirii Pătrăuți, cu o obște formată, -deocamdată, din două maici. „Când austriecii au închis mănăstirea, au

decis, totuși, ca aceasta să rămână funcțională până la moartea celor 14 maici bătrâne care vieţuiau aici. Ultima maică a murit în 1814 și se numea Casiana Tănase. Acum, la reînfiinţarea mănăstirii, prima maică pe care am călugărit-o a primit numele de Casiana, pentru continuitatea acestei tradiții monahale”, spune maica Alexandra.

Ocrul auriu de Pătrăuți

Biserica „Înălțarea Sfintei Cruci” a fost pictată în anul imediat următor construirii, iar pictura este considerată una programatică. Mai mult, se spune că pentru a o picta, Ștefan cel Mare ar fi adus un vestit zugrav grec al perioadei – Gheorghe din Trikkala, în jurul căruia s-a format apoi școala de pictură moldovenească. Acest meșter a fost înmormântat la Hârlău, în 1530, iar piatra sa de mormânt se păstrează azi în Muzeul de Artă din București. „Prin pictura de la Pătrăuți, Ștefan cel Mare se asociază cu imaginea lui Constantin cel Mare. El se consideră un al doilea Constantin, un nou Constantin, misiunea lui fiind aceea de apărare a identității creș-tine împotriva turcilor. De altfel, scena care individualizează această biserică este «Cavalcada Sfintei Cruci», preluată de la Pătrăuți și Arbore, unică în bisericile ortodoxe din România. Reprezintă o procesiune de 16 sfinți militari, pe cai, care-l însoțesc pe Împăratul Constantin cel Mare, căruia Sfântul Arhanghel Mihail îi arată semnul Crucii pe cer. Scena nu este una istorică, pentru că acești sfinți n-au trăit în aceeași perioadă, ci una simbolică. Locul în care sunt repre-zentați este Raiul. Detașa-mentul acesta de sfinți este însoțit de cuvintele: «Iată-i pe oștenii Marelui Împărat!» Este o invocare în ajutorul armatei Moldovei. Așa cum Constantin cel Mare i-a învins pe păgâni, așa și Ștefan cel Mare îi va învinge pe turci. Acesta este mesajul”, explică maica stareță.

Plăsmuită pe zidul vestic al pronaosului, scena este într-adevăr de o impresionantă acuratețe artistică. Ocrul auriu, acel celebru „galben de Pătrăuți”, dă strălucire scenei, sporind intensitatea mesajului.

O istorie interesantă stă și în spatele tabloului votiv din naos, în care este reprezentat marele voievod Ștefan, alături de familia sa. Cercetările specialiștilor au arătat că la Pătrăuți au fost, de fapt, două tablouri votive suprapuse. „În primul tablou votiv, în spatele lui Ștefan se afla, probabil, și fiul său cel mare, Alexandru, cel dintâi născut. În 1496 acesta a murit, iar tabloul votiv a fost repictat. În spatele domnitorului a fost așezat Bogdan, cel de-al doilea fiu, arătând cine-i va succe-da la tron”, subliniază maica sta-reță.

Biserica, la un pas de finalizarea lucrărilor de restaurare

Azi, pe zidurile exterioare sunt schele. Se lucrează la consolidare, la refacerea acoperișului și a întregii sale structuri, vor urma rigolele, iar la interior va fi realizată o pardoseală din cărămidă. De asemenea, tot la interior va fi restaurată catapeteasma (suportul și pictura), care datează din perioada 1900-1902. Clopotnița veche, de lemn, a primit și ea viață nouă. Aceste lucrări reprezintă capătul unui lung și migălos proces de restaurare inițiat în 2003 de preotul paroh de atunci, Gabriel Herea, cu binecuvântarea vrednicului de pomenire Arhi-episcop Pimen al Sucevei și Ră-dă-uților. „Atunci s-a început din-spre interior spre exterior, cu restaurarea picturii. Sub stratul de praf și de fum s-au descoperit scene total necunoscute – cele din Ciclul Crucii sau cele din Ciclul Îngerului, aflate în interacțiune cu «Cavalcada Sfintei Cruci». Părintele Gabriel Herea a luptat foarte mult ca biserica Pătrăuților să poată fi recunoscută și promovată la adevărata ei valoare”, spune maica Alexandra.
După ce schelele vor fi date jos, iar restaurarea va fi finalizată, Pătrăuții vor fi gata să primească oaspeți, la fel ca odinioară. Iar dacă drumul rural ce trece versantul dinspre Pătrăuți spre Dragomirna va fi asfaltat, așa cum promit autoritățile din zonă de ceva vreme, turiștii și pelerinii vor avea la dispoziție încă o cale de acces, care ar scurta și mai mult distanțele. Acum, la Pătrăuți se ajunge făcând stânga din drumul județean ce face legătura între Suceava și Rădăuți.

Până atunci, mica obște tru-dește de zor, încercând să reașeze în temelii noi viața monahală ce a pulsat atâta vreme pe malurile pârâului Pătrăuceanca. „E co-pleștitor acest loc în care au călcat pașii atâtor oameni mari din istorie”, mărturisește maica Alexandra, în vreme ce ieșim din incinta micii mănăstiri. A fost maică la Sucevița vreme de 22 de ani, iar din aprilie a venit aici. Știe că are mult de lucru. Dar nimic nu-i prea mult pentru un asemenea loc. „Dacă omul simplu aduce jertfa pe care el o poate oferi lui Dumnezeu, călugărul se aduce pe el însuși jertfă. Și atunci nu-și mai aparține”.

Aici odihnește
Teodor
Danilevici

ziarullumina.ro